

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
OŚRODEK INFORMACJI 693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23 00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/35/2009

PRZEMOC I KONFLIKTY W DOMU

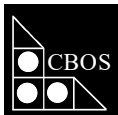
KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MARZEC 2009

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA



Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
3 października 2008 roku



PRZEMOC I KONFLIKTY W DOMU

- ❑ Ogółem 23% dorosłych Polaków deklaruje, że padło ofiarą przemocy. Co dziesiąty (10%) doświadczył agresji na ulicy, ale nie w pobliżu domu, natomiast co czternasty (7%) – w najbliższej okolicy miejsca zamieszkania. W domu z aktami przemocy spotkało się 6% dorosłych. Co dwudziesty (5%) padł ofiarą przemocy w lokalu gastronomicznym – restauracji, kawiarni, na dyskotecę. Mniej liczne grupy doświadczyły agresji w pracy bądź w szkole, w środkach komunikacji lub w jakimś innym miejscu (po 3%). Mężczyźni znacznie częściej niż kobiety przyznają, że zdarzyło im się paść ofiarą agresji (odpowiednio: 28% i 18%).

- ❑ Jedna trzecia kobiet (33%) deklaruje, że zna przynajmniej jedną kobietę, która podczas konfliktów małżeńskich bywa bita przez męża. Połowa z nich (17% ogółu kobiet) zna przynajmniej kilka takich kobiet, a więc prawdopodobnie żyje w środowisku, w którym przemoc jest normą. W ciągu ostatnich czterech lat zmniejszył się odsetek kobiet znających bite kobiety (o 8 punktów).

- ❑ Większość dorosłych (68%) przyznaje, że w ich domach zdarzają się różnego rodzaju konflikty, sprzeczki lub awantury. W większości gospodarstw domowych, w których mają miejsce ujawnione konflikty, są one jedynie sporadyczne. Kilka razy w miesiącu lub częściej kłóci się 19% dorosłych. Najczęstszą przyczyną kłótni są sprawy finansowe – brak pieniędzy, spory co do tego, na co je wydać.

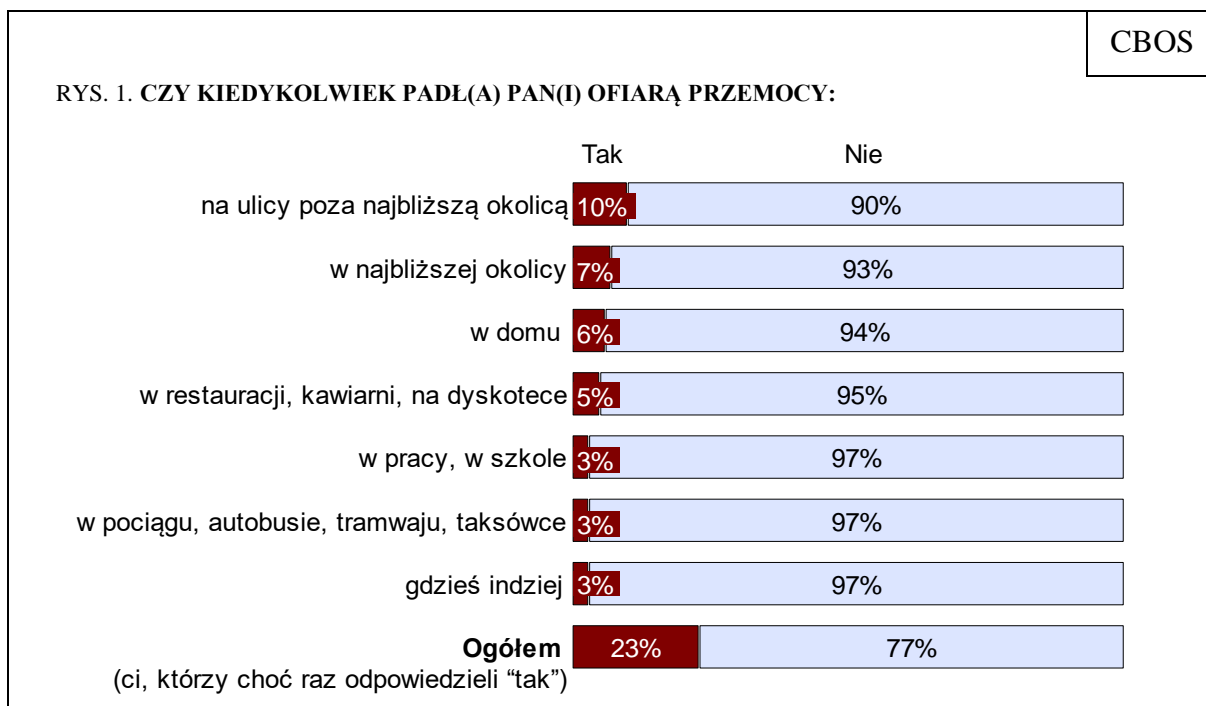
- ❑ Od jedenastu lat systematycznie zmniejsza się grupa rodziców przyznających, że czasem biją dzieci, wzrasta natomiast odsetek tych, którzy twierdzą, że ich dziecko nigdy nie dostało lania (z 43% w roku 1998 do 69% obecnie).

Niełatwo jest badać przemoc w rodzinie, a wyniki badania mogą nie do końca odpowiadać rzeczywistości. Agresja ze strony osób najbliższych jest doświadczeniem trudnym. Istnieją mechanizmy psychologiczne sprawiające, że ofiary racjonalizują sobie takie przeżycia, usprawiedliwiają sprawców, obwiniają siebie. Jednocześnie presja społeczna może stanowić barierę przed ujawnieniem przemocy osobom obcym. Szczególne znaczenie, jakie w polskiej kulturze przypisuje się rodzinie, może utrudniać rozpoznanie problemów w niej występujących. Dlatego też w naszym sondażu¹ uwzględniliśmy pytania nie tylko bezpośrednio odnoszące się do różnych form przemocy w rodzinie, ale także takie, które pozwalają oszacować skalę zjawiska, lecz nie zmuszają respondenta do przyznania, że dochodzi do aktów agresji. Pytaliśmy m.in. o występowanie zjawiska w otoczeniu badanych. Trzeba jednak pamiętać, że być może pewne grupy w ogóle przemilczają te kwestie. Można więc przyjąć, że w rzeczywistości skala przemocy w Polsce jest większa, niż to wynika z deklaracji.

OFIARY PRZEMOCY

Ogółem 23% dorosłych deklaruje, że padło ofiarą przemocy. Pytanie zadaliśmy w taki sposób, że respondenci sami interpretowali znaczenie słowa „przemoc”. Dla jednych mogło ono oznaczać wyłącznie fizyczną agresję, inni zaś mogli uznać za jej przejaw również zniewagi, groźby, pogrożki. Co dziesiąty dorosły (10%) doświadczył agresji na ulicy, ale nie w pobliżu domu, natomiast co czternasty (7%) – w najbliższej okolicy miejsca zamieszkania. W domu z aktami przemocy spotkało się 6% dorosłych. Co dwudziesty (5%) padł ofiarą przemocy w lokalu gastronomicznym – restauracji, kawiarni, na dyskotecę. Mniej liczne grupy doświadczyły agresji w pracy bądź w szkole, w środkach komunikacji lub w jakimś innym miejscu (po 3%).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (225) przeprowadzono w dniach 5–11 lutego 2009 roku na liczącej 1048 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.



Mężczyźni znacznie częściej niż kobiety (odpowiednio: 28% i 18% wskazań) przyznają, że zdarzyło im się paść ofiarą agresji; zdecydowanie częściej też deklarują, że doświadczyli przemocy w miejscach publicznych – na ulicy, w lokalu. Kobiety trzykrotnie częściej były ofiarami przemocy w domu.

Tabela 1

Czy kiedykolwiek padł(a) Pan(i) ofiarą przemocy:	Odpowiedzi twierdzące wśród:	
	kobiet	mężczyzn
	w procentach	
Ogółem	18	28
– na ulicy poza najbliższą okolicą	5	15
– w najbliższej okolicy	4	10
– w domu	9	3
– w restauracji, kawiarni, na dyskotecę	2	8
– w pracy, w szkole	3	4
– w pociągu, autobusie, tramwaju, taksówce	3	4
– gdzieś indziej	2	4

W przypadku mężczyzn można zaobserwować silną zależność między deklaracjami a wiekiem. Młodzi mężczyźni szczególnie często twierdzą, że przydarzyły im się akty agresji. Ponad dwie piąte mężczyzn do 34 roku życia ma za sobą tego rodzaju złe doświadczenia. W przypadku kobiet nie zaobserwowaliśmy takich zależności.

Z agresją częściej zetknęły się osoby mieszkające w wielkich miastach niż mieszkańcy wsi oraz miast małych i średniej wielkości. W grupach wyróżnionych ze względu na wykształcenie do takich doświadczeń częściej niż inni przyznają się badani najlepiej wykształceni. Można przypuszczać, że wynika to z większej ich wrażliwości, być może też szerzej definiują przemoc.

PRZEMOC FIZYCZNA W RODZINIE

Szacowanie skali przemocy domowej obarczone jest dużym błędem ze względu na społeczne ograniczenia w ujawnianiu tego rodzaju problemów. Ofiary przemocy nie zawsze chcą zdradzać sprawy, które uznają za wstydlive, uważają, że „nie należy publicznie prać brudów” itp. Łatwiej jest podawać przykłady osób pokrzywdzonych, niż mówić o własnych doświadczeniach. Dlatego do szacowania skali zjawiska użyteczne jest pytanie zadawane nie wprost, ale dotyczące konfliktów obserwowanych w najbliższym otoczeniu. W omawianym badaniu pytaliśmy o znane respondentowi przypadki przemocy wobec kobiet.

Tabela 2

Czy zna Pan(i) osobiście lub z widzenia kobiety, które podczas konfliktów małżeńskich bywają bite przez męża?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	II 2002	IX 2003	I 2005	II 2009
	w procentach			
Tak, znam wiele takich kobiet	4	5	4	4
Tak, znam kilka takich kobiet	13	15	16	9
Tak, znam jedną, dwie takie kobiety	21	18	17	13
Nie, nie znam takich kobiet	62	62	64	74

Jedna czwarta dorosłych Polaków (26%) zna przynajmniej jedną kobietę, która padła ofiarą przemocy ze strony swojego partnera. W ciągu ostatnich czterech lat o 11 punktów procentowych zmalała grupa osób znających bite kobiety. Może to, ale nie musi oznaczać, że skala zjawiska rzeczywiście się zmniejszyła. Być może teraz akty przemocy częściej są ukrywane. Z pewnością jednak wyniki te świadczą o malejącym społecznym przyzwoleniu na domową agresję.

Jeżeli chodzi o wiek badanych, którzy zetknęli się z przemocą wobec kobiet, szczególnie często deklaracje takie składały osoby w średnim wieku. Zarówno najstarsi, jak i najmłodszy znacznie rzadziej stykają się z kobietami bitymi przez partnerów.

Im gorsze warunki materialne respondenta, tym więcej przemocy w jego środowisku. Więcej bitych kobiet znają badani określający swoją sytuację materialną jako złą niż ci, którzy oceniają ją jako przeciętną. Agresję najrzadziej obserwowały osoby zadowolone ze swoich warunków materialnych.

Szczególną uwagę należy zwrócić na odpowiedzi kobiet, ponieważ to one mogą być bardziej wyczulone na problem przemocy w rodzinie, a także lepiej oceniać skalę zjawiska. To zapewne im inne kobiety chętniej udzielają informacji na ten temat. Jedna trzecia kobiet (33%) deklaruje, że zna w swoim środowisku co najmniej jedną kobietę bitą przez męża, w tym 17% – przynajmniej kilka takich kobiet, a więc prawdopodobnie żyje w środowisku, w którym przemoc jest normą. Dwie piąte kobiet żyjących w złych warunkach materialnych zna przynajmniej jedną kobietę bitą przez męża.

W ciągu ostatnich czterech lat odsetek deklaracji dotyczących przemocy wobec kobiet zmniejszył się o 8 punktów procentowych.

Tabela 3

Czy zna Pani osobiście lub z widzenia kobiety, które podczas konfliktów małżeńskich bywają bite przez męża?	Odpowiedzi kobiet (według terminów badań)				
	VIII '93* (N=1087)	XI '96** (N=1101)	II '02 (N=498)	I '05 (N=570)	II 2009 (N=545)
	w procentach				
Tak, znam wiele takich kobiet	5	8	4	5	5
Tak, znam kilka takich kobiet	15	24	14	17	12
Tak, znam jedną, dwie takie kobiety	21	19	24	19	16
Nie, nie znam takich kobiet	58	49	57	59	66
* Badanie „Kobiety '93”, ogólnopolska reprezentatywna próba losowa dorosłych kobiet (N=1087)					
** Badanie „Kobiety '96”, ogólnopolska reprezentatywna próba losowa dorosłych kobiet (N=1101)					

Bardzo trudno jest ujawnić osobiste doświadczenia przemocy w rodzinie. Należy przypuszczać, że przynajmniej część takich przypadków jest przez respondentów przemilczana, czy to za sprawą mechanizmów psychologicznych (takich jak wyparcie ze świadomości faktów niezgodnych z własnym wyobrażeniem o świecie, w którym się żyje), czy też za sprawą ograniczeń kulturowych (takich jak norma mówiąca, że problemów rodzinnych się nie ujawnia).

Co jedenasty dorosły (9%) twierdzi, że przynajmniej raz został uderzony przez współmałżonka (partnera/kę) podczas kłótni. Około połowy z nich przynajmniej kilkakrotnie padło ofiarą agresji. W ostatnich czterech latach nastąpiła niewielka poprawa w tym względzie, jednak z dłuższej perspektywy czasowej widać, że wartości tego wskaźnika w zasadzie się nie zmieniają – obecne wyniki są prawie takie same jak w 2002 roku.

Osoby żyjące w złych warunkach materialnych szczególnie często przyznają, iż zdarzyło im się, że zostały uderzone przez partnera.

Kobiety częściej niż mężczyźni deklarują, że padły ofiarą przemocy ze strony współmałżonka (partnera). Częściej przyznają też, że były wielokrotnie bite.

Tabela 4

Czy w Pana(i) małżeństwie zdarzyło się, że współmałżonek(ka)/partner(ka) uderzył(a) Pana(ią) podczas kłótni?	Wskazania według terminów badań			
	II 2002	IX 2003	I 2005	II 2009
	w procentach			
Tak, wiele razy	2	2	3	2
Tak, kilka-kilkanaście razy	3	3	3	3
Tak, jeden-dwa razy	5	8	6	4
Nie, nigdy się to nie zdarzyło	90	86	88	91
Odpowiedzi osób, które są bądź były zamężne (żonate) lub żyją w innym stałym związku				

Pominięto odmowy odpowiedzi

Tabela 5

Czy w Pana(i) małżeństwie zdarzyło się, że współmałżonek(ka)/partner(ka) uderzył(a) Pana(ią) podczas kłótni?	Kobiety	Mężczyźni
	w procentach	
Tak, wiele razy	3	0
Tak, kilka, kilkanaście razy	3	3
Tak, jeden, dwa razy	5	4
Nie, nigdy się to nie zdarzyło	89	93
Odpowiedzi osób, które są lub były zamężne (żonate) lub żyją w innym stałym związku		

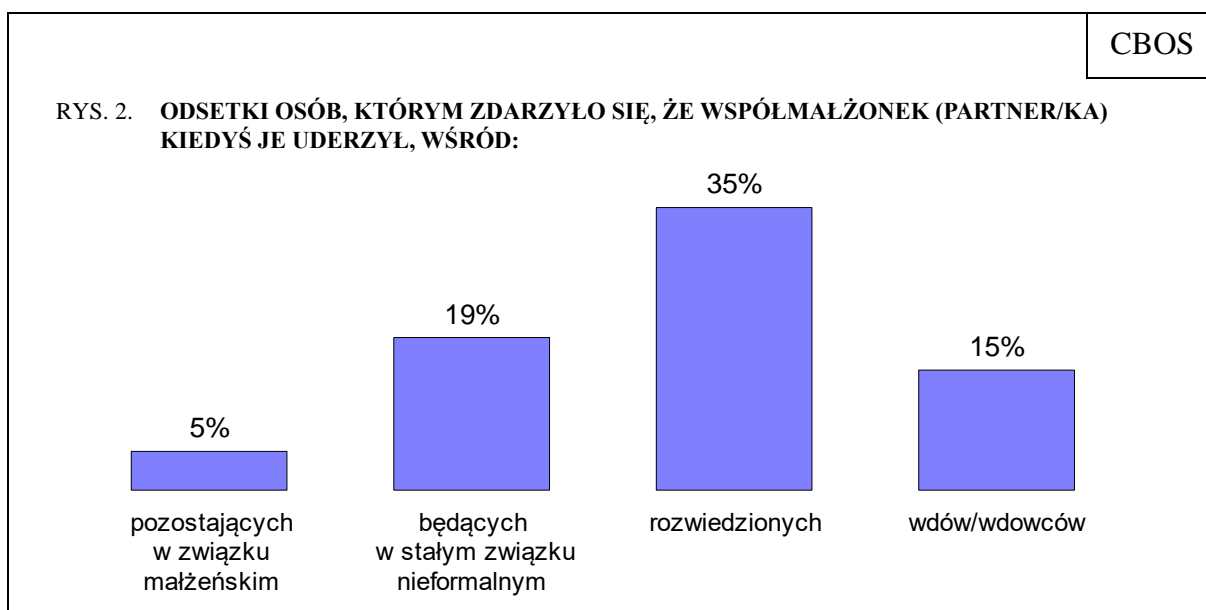
Tabela 6

Czy w Pana(i) małżeństwie zdarzyło się, że współmałżonek (partner/ka) uderzył(a) Pana(ią) podczas kłótni?*	Odpowiedzi kobiet pozostających w związkach małżeńskich lub partnerskich (według terminów badań)					
	VIII '93** (N= 941)	XI '96*** (N=946)	II '02 (N=414)	IX 2003 (N=577)	I 2005 (N=471)	II 2009 (N=443)
	w procentach					
Tak, wiele razy	4	4	3	4	5	3
Tak, kilka, kilkanaście razy	5	5	4	3	4	3
Tak, jeden, dwa razy	8	8	5	7	6	5
Nie, nigdy się to nie zdarzyło	83	83	88	86	86	89
* W badaniach w roku '93 oraz '96 pytanie brzmiało: Czy w Pani małżeństwie zdarzyło się, że mąż uderzył Panią podczas kłótni?						
** Badanie „Kobiety '93”, ogólnopolska reprezentatywna próba losowa dorosłych kobiet (N=1087)						
*** Badanie „Kobiety '96”, ogólnopolska reprezentatywna próba losowa dorosłych kobiet (N=1101)						

Jak wynika z tabeli 5, mężczyźni jedynie nieznacznie rzadziej niż kobiety deklarują, że zdarzyło im się zostać uderzonym. Zarazem jednak zdecydowanie rzadziej niż kobiety przyznają, że padli ofiarą przemocy w domu (zob. tabelę 1). **Większość kobiet deklarujących, że partner kiedyś je uderzył, twierdzi też, że padły ofiarą domowej agresji. Jednocześnie**

jedynie co dwudziesty mężczyzna, którego uderzyła partnerka, uważa się za ofiarę przemocy w domu. Widać więc pewną asymetrię w odpowiedziach – kobiety ujawniają poważniejsze zdarzenia niż mężczyźni.

Jeżeli wziąć pod uwagę stan cywilny respondentów, można dostrzec, że zaznacza się odrębność osób rozwiedzionych – częściej niż inne deklarują one, że partner je bił. Można przypuszczać, że agresja była jedną z przyczyn rozvodu. Osoby pozostające w związkach małżeńskich rzadziej niż pozostałe twierdzą, że były ofiarami przemocy.



Co dziesiąty dorosły, który jest lub był w stałym związku (10%), przyznaje, że zdarzyło mu się uderzyć współmałżonka (partnera/kę). Tak więc grupy bijących i bitych są liczebnie niemal takie same. Kobiety nieznacznie częściej niż mężczyźni przyznają, że zdarzyło im się uderzyć partnera.

Tabela 7

Czy Panu(i) zdarzyło się uderzyć żonę/męża (partnera/kę) podczas kłótni?	Wskazania według terminów badań		
	II 2002	I 2005	II 2009
	w procentach		
Tak, wiele razy	1	2	2
Tak, kilka, kilkanaście razy	2	3	3
Tak, jeden, dwa razy	8	6	5
Nie, nigdy się to nie zdarzyło	89	89	90

Odpowiedzi osób, które są lub były zamężne (żonate), lub żyją w innym stałym związku (N=780)

Pominięto odmowy odpowiedzi

Tabela 8

Czy Panu(i) zdarzyło się uderzyć żonę/męża (partnera/kę) podczas kłótni?	Kobiety	Mężczyźni
	w procentach	
Tak, wiele razy	2	1
Tak, kilka, kilkanaście razy	3	2
Tak, jeden, dwa razy	6	5
Nie, nigdy się to nie zdarzyło	89	92
Odpowiedzi osób, które są lub były zamężne (żonate), lub żyją w innym stałym związku		

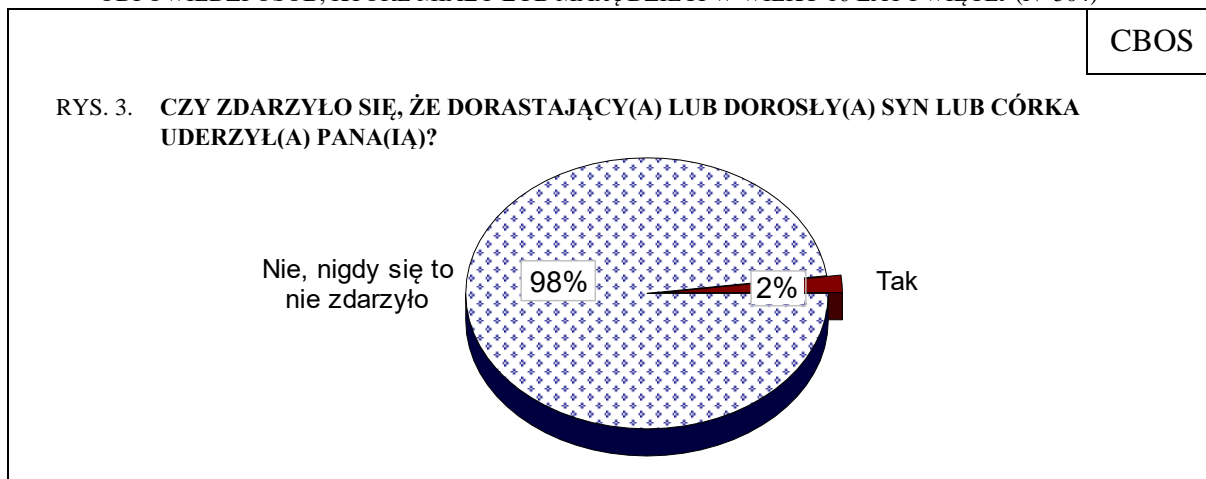
Przemoc w związkach małżeńskich lub partnerskich jest zwykle obustronna, tzn. osoby, które przyznają, że kiedyś uderzyły partnera, w większości były też ofiarami, a większość ofiar przemocy sama również stosowała przemoc. Dwie trzecie spośród tych, którym zdarzyło się być ofiarą, przyznaje się do aktów agresji.

Tabela 9

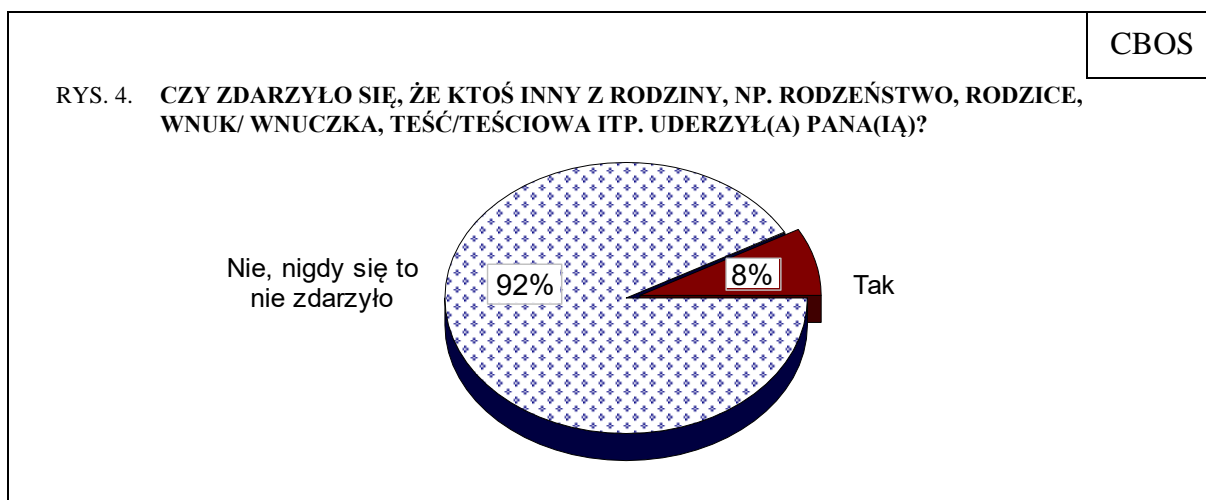
Czy Panu(i) zdarzyło się uderzyć żonę/męża (partnera/kę) podczas kłótni?	Czy zdarzyło się, że współmałżonek (partner/ka) uderzył(a) Pana(ią) podczas kłótni?	
	Tak	Nie
	w procentach	
Tak	66	4
Nie	34	96
Odpowiedzi osób, które są lub były zamężne (żonate), lub żyją w innym stałym związku		

Przemoc ze strony dorastających dzieci ujawniają nieliczni (2%). Przyznanie się respondenta do tego, że był obiektem agresji ze strony własnego dziecka, może być szczególnie trudne. W takim przypadku dochodzi bowiem – oprócz wszystkich wspomnianych już ograniczeń społecznych w ujawnianiu tego typu zdarzeń – kwestia przyznania się do porażki wychowawczej.

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE MIAŁY LUB MAJĄ DZIECI W WIEKU 16 LAT I WIĘCEJ (N=504)



Częściej (8%) mówiono o agresji, której dopuścił się ktoś inny z rodziny (nie partner i nie dziecko), np. rodzeństwo, rodzice, wnuk/wnuczka, teść/teściowa.



Pominięto odmowy odpowiedzi

INNE FORMY AGRESJI

Przemoc domowa nie ogranicza się do bicia, lecz przybiera też różne inne formy. Należą do nich: psychiczne dręczenie, groźba zastosowania przemocy, przemoc fizyczna niebędąca jednak biciem (mniej dotkliwa niż uderzenie), a także ograniczenie swobody. Zapytaliśmy badanych, czy współmałżonek (partner/ka) stosuje te formy agresji.

Jedna dziesiąta dorosłych będących w stałym związku (10%) doświadcza wyzwisk, krzyków, agresji słownej ze strony partnera. Mniejsze grupy mają ograniczane kontakty z rodziną i przyjaciółmi (7%) bądź są poniżane, wyśmiewane (6%). Taka sama jest liczebność osób, które doświadczają ze strony partnera groźb, szantażu (4%) lub mniej dotkliwej niż bicie agresji fizycznej – szarpania, popychania (4%).

Obecnie znacznie mniej osób niż w 2005 roku przyznaje się, że partner je wyzywa, poniża słownie. Nie wiemy, do jakiego stopnia zjawisko to rzeczywiście się zmniejszyło, jednak spadek wskazań pokazuje malejącą aprobatę zniewagi i wyzwisk – zachowań wstydliwych, ukrywanych.

Tabela 10

Czy zdarza się, że Pana(i) współmałżonek (partner/ka):	Odpowiedzi twierdzące wśród osób pozostających w stałym związku (według terminów badań)	
	I 2005	II 2009
	w procentach	
– wyzywa, obraża, krzyczy na Pana(ią)	27 (5)	10 (3)
– ogranicza Pana(i) kontakty z rodziną, kolegami, koleżankami, przyjaciółmi	7 (2)	7 (2)
– poniża, kpi z Pana(i) wyśmiewa się	10 (3)	6 (2)
– grozi Panu(i), szantażuje	6 (2)	4 (2)
– szarpie, popycha Pana(ią)	6 (3)	4 (2)
W nawiasach odsetek osób deklarujących, że wymienione sytuacje zdarzają się często		

Kobiety minimalnie częściej niż mężczyźni ograniczają swoim partnerom kontakty z rodziną, przyjaciółmi. W przypadku pozostałych form agresji nie zanotowaliśmy większych różnic.

Tabela 11

Czy zdarza się, że Pana(i) współmałżonek (partner/ka):	Odpowiedzi badanych, którzy przynajmniej czasami są ofiarami wymienionych form agresji	
	kobiety	mężczyźni
	w procentach	
– wyzywa, obraża, krzyczy na Pana(ią)	9	11
– poniża, kpi z Pana(i), wyśmiewa się	6	5
– ogranicza Pana(i) kontakty z rodziną, kolegami, koleżankami, przyjaciółmi	5	8
– grozi Panu(i), szantażuje	4	4
– szarpie, popycha Pana(ią)	3	3

NIEPOROZUMIENIA I KONFLIKTY

Konflikty i nieporozumienia są naturalnym składnikiem życia społecznego. Sprzeczki nie muszą wiązać się z przemocą fizyczną lub werbalną. Większość dorosłych (68%) przyznaje, że w ich domach zdarzają się różnego rodzaju konflikty, sprzeczki lub awantury. W większości gospodarstw domowych, w których mają miejsce ujawnione konflikty, zdarzają się one jedynie sporadycznie. Kilka razy w miesiącu lub częściej kłóci się 19% dorosłych.

Tabela 12

W każdej rodzinie od czasu do czasu zdarzają się nieporozumienia i konflikty. Czy w Pana(i) rodzinie zdarzają się sprzeczki, kłótnie, awantury?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	II 2002	IX 2003	I 2005	II 2009
	w procentach			
Nie, nigdy to się nie zdarzyło	29	21	31	32
Tak, zdarzają się, ale bardzo rzadko	50	54	53	49
Tak, parę razy w miesiącu	14	16	10	14
Tak, raz lub dwa razy w tygodniu	5	6	4	4
Tak, niemal codziennie	2	2	1	1
Ogółem – kilka razy w miesiącu lub częściej	21	24	15	19

Odpowiadając na pytanie otwarte respondenci, którzy deklarowali, że przynajmniej czasem kłóć się w domu, opisywali przyczyny, dlaczego tak się dzieje. Odpowiedzi pogrupowaliśmy według klucza znaczeniowego.

			CBOS
Przyczyny nieporozumień	I 2005 (N=731)	II 2009 (N=685)	
Pieniądze, brak pieniędzy	31%	28%	
Błahe sprawy, drobnostki, sprawy nieistotne	15%	16%	
Odmienne poglądy, różnice zdań	19%	15%	
Życie codzienne, obowiązki domowe, bałagan w domu	10%	12%	
Dzieci: stosunek do dzieci, różnice zdań na temat wychowania, kłopoty z dziećmi, nieodpowiednie zachowanie	6%	8%	
Alkohol, pijaństwo	8%	5%	
Różnice charakterów, niezgodność charakterów	4%	5%	
Zła wola lub złe samopoczucie domowników: złośliwość, nieuprzejmość, zły nastrój, zdenerwowanie, nerwy, stresy, agresja	5%	4%	
Praca: zapracowanie, przeciążenie pracą, niepowodzenia w pracy	2%	3%	
Konflikt pokoleń, rozbieżność poglądów między dorosłymi a dziećmi	4%	2%	
Brak pracy, bezrobocie	1%	2%	
Rodzice, teściowie, ingerencja teściów, konflikt respondenta z rodzicami (teściami)	2%	1%	
Zazdrość, niewierność, brak zaufania	1%	1%	
Religia, polityka, różnice światopoglądowe	1%	1%	
Choroba, niepełnosprawność, stan zdrowia domowników	–	1%	
Brak zaangażowania w życie rodzinne	–	1%	
Inne	5%	8%	
Trudno powiedzieć	3%	3%	

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wymienić kilka przyczyn

Zdecydowanie najczęstszą przyczyną kłótni są kwestie finansowe: brak pieniędzy, a także spory dotyczące wydatków. Ponad jedna czwarta domowników, którym zdarza się uczestniczyć w kłótni, wspomina o pieniądzach.

Znacząca grupa respondentów podkreśla w wypowiedziach, że chociaż w ich rodzinach zdarzają się konflikty, to są one nieistotne. Określają je jako drobnostki, sprawy drobne, mające niewielkie znaczenie, błahe, nieważne.

O odmiennych poglądach (bez wymieniania, czego dotyczą różnice zdań) mówiło około jednej siódmej dorosłych. Często w tej grupie wypowiedzi pojawiało się sformułowanie „inne zdanie na różne sprawy”, przy czym nie wiadomo, jakie jest znaczenie tych spraw.

Podział obowiązków domowych i rutynę życia codziennego wymieniało nieznacznie mniej osób odpowiadających na to pytanie. Niektórzy mówili o niewywiązywaniu się partnera lub partnerki z obowiązków domowych. Problemem bywa też bałagan, nieporządek.

Kolejną ważną sprawą są kłopoty z dziećmi. Do tej grupy zaliczyliśmy wszystkie wypowiedzi dotyczące wychowania dzieci, problemów z ich zachowaniem i edukacją szkolną.

Co dwudziesty respondent, w rodzinie którego czasami dochodzi do sprzeczek, upatruje przyczyn konfliktów w nadużywaniu alkoholu przez kogoś z domowników. Kobiety często skarżyły się na pijących mężów i synów.

Również co dwudziesty ankietowany za przyczynę konfliktów uznał niezgodność charakterów, gwałtowne usposobienie domowników. Niekiedy mógł to być eufemizm dla określenia brutalności, agresji innych członków gospodarstwa domowego.

Czasami mówiono o złej woli bądź też złym samopoczuciu domowników: wymieniano różnego rodzaju złe emocje (nienawiść, niechęć), przykre zachowania (złośliwość, nieuprzejmość), złe stany psychiczne (zły nastrój, zdenerwowanie, nerwy, stesy).

Zapracowanie, przeciążenie pracą, niepowodzenia w pracy, brak czasu wynikający z nadmiaru obowiązków zawodowych to przyczyny sprzeczek wymieniane częściej niż brak pracy, bezrobocie.

Stosunkowo rzadko jako źródło konfliktów ujawniano zazdrość, niewierność lub brak zaufania między domownikami. Niewielką rolę odgrywają różnice światopoglądowe. Nieliczni respondenci przypisują sprzeczki chorobie lub niepełnosprawności domowników.

Wśród innych przyczyn, niesklasyfikowanych wyżej, znalazły się różnego rodzaju irytujące zwyczaje (np. palenie papierosów). Kilkakrotnie wspomniano kłótnie między rodzeństwem, a także własne problemy w szkole. Do tej grupy zaliczyliśmy też wypowiedzi, z których wynika, że w ogóle nie ma przyczyn nieporozumień albo że kłótnie wybuchają z byle

powodu, a także wypowiedzi wskazujące na sprzeczki jako normalny element życia rodzinnego.

Ciekawych wniosków dostarcza porównanie odpowiedzi respondentów z gospodarstw domowych, w których konflikty zdarzają się kilka razy w miesiącu lub częściej, z odpowiedziami osób twierdzących, że do sporów dochodzi jedynie sporadycznie. Częste konflikty relatywnie często wiążą się z nadużywaniem alkoholu. Domownicy kłócący się sporadycznie stosunkowo często bagatelizują przyczyny konfliktów.

Tabela 13

Przyczyny nieporozumień w gospodarstwach domowych, w których zdarzają się konflikty	Kilka razy w miesiącu lub częściej	Bardzo rzadko
	w procentach	
Pieniądze, brak pieniędzy	31	27
Odmienne poglądy, różnice zdań	15	15
Życie codzienne, obowiązki domowe	15	10
Alkohol, pijaństwo	12	2
Sprawy nieistotne	10	19
Dzieci	7	8
Zła wola lub złe samopoczucie domowników, agresja	5	4
Różnice charakterów, niezgodność charakterów	5	5
Brak pracy, bezrobocie	3	2
Konflikt pokoleń, rozbieżność poglądów między dorosłymi a dziećmi	2	1
Rodzice, teściowie, ingerencja teściów	2	0
Zazdrość, niewierność, brak zaufania	2	1
Religia, polityka, różnice światopoglądowe	2	1
Praca: zapracowanie, przeciążenie pracą, niepowodzenia w pracy	1	2
Choroba, stan zdrowia domowników	0	2
Brak zaangażowania w życie rodzinne	0	1
Inne	10	8
Trudno powiedzieć	0	4

Można było wymienić kilka przyczyn

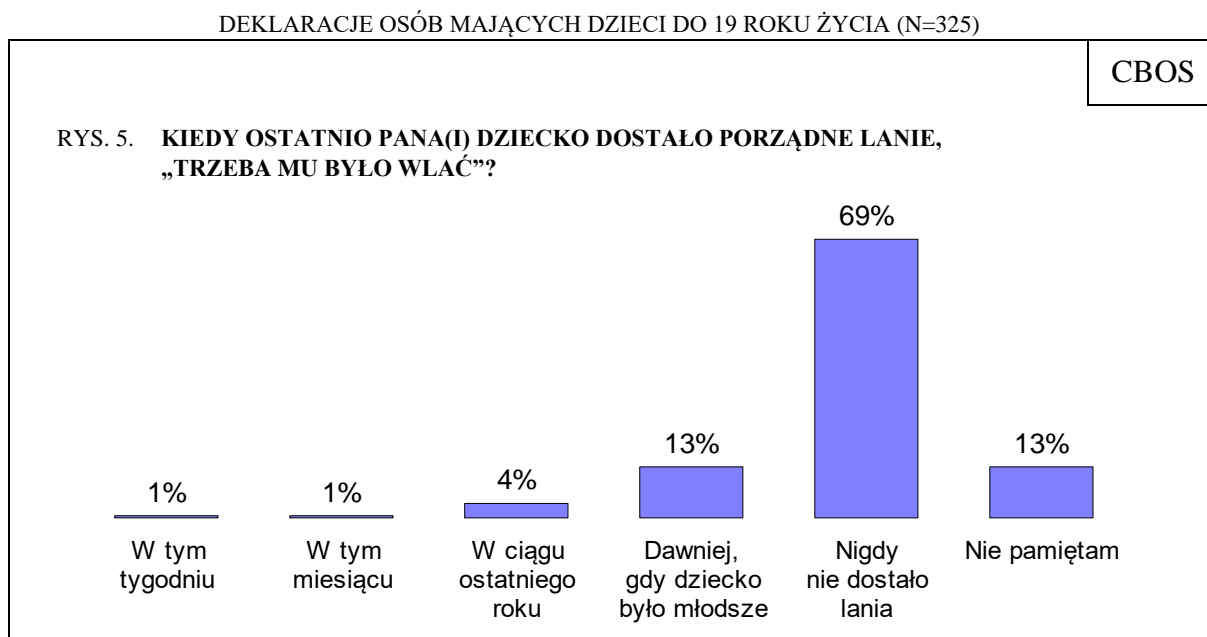
KARANIE DZIECI

Polskie prawo dopuszcza stosowanie kar cielesnych wobec dzieci przez ich rodziców lub opiekunów, jeżeli kara ta nie powoduje zaburzenia pracy jakiegoś narządu lub uszczerbku na zdrowiu. Zarazem jednak eksperci uważają, że wszelkie stosowanie kar cielesnych (również wobec dzieci) jest sprzeczne z Konstytucją RP, a więc powinno być uznane za nielegalne. Opinia publiczna w Polsce jest sceptyczna wobec całkowitego zakazu stosowania kar

cielesnych² . Co więcej, zauważalne są oznaki zaostrzenia poglądów – obecnie więcej osób niż jeszcze kilka lat temu uważa, że kary cielesne bywają przydatnym środkiem wychowawczym.

Wyniki omawianego badania ukazują inny aspekt rzeczywistości społecznej – pytamy o zachowania, a nie o opinie. Pytanie dotyczące stosowania kar cielesnych wobec dzieci sformułowaliśmy w taki sposób, że wyraźnie mówimy o mocnym biciu, a nie o lekkim klapsie. Analizując wyniki należy pamiętać, że zakres zjawiska może być niedoszacowany, ponieważ społeczna presja mogła spowodować ukrycie przez rodziców przemocy wobec dzieci.

Ogółem niemal jedna piąta rodziców mających dzieci do 19 roku życia (19%) przyznaje, że czasem bije lub biła dziecko, najczęściej – według nich – miało to miejsce dawno temu. Ponad dwie trzecie rodziców deklaruje, że ich dzieci nigdy nie były bite. Zwraca uwagę duża grupa osób niepamiętających takich zdarzeń. Być może są to, przynajmniej w części, osoby niechące się przyznać do stosowania tego rodzaju kar.



Od jedenastu lat systematycznie zmniejsza się grupa rodziców, którzy przyznają, że czasem biją dzieci, rośnie natomiast odsetek respondentów twierdzących, że ich dziecko nigdy nie dostało lania (w 1998 roku było ich 43%, obecnie – 69%). Częściowo może to być

² Por. komunikat CBOS „Społeczne przyzwolenie na bicie dzieci”, lipiec 2008 (oprac. B. Roguska).

skutek ukrywania zjawiska, częstszego uświadamiania sobie, że takie postępowanie jest niewłaściwe. Nawet jeśli ten trend po części wynika z rosnącej ostrożności w deklaracjach, to pokazuje on, że świadomość społeczna systematycznie się zmienia – spada przyzwolenie na przemoc wobec dzieci.

Tabela 14

Kiedy ostatnio Pana(i) dziecko dostało porządne lanie, „trzeba mu było wlać”?	Wskazania respondentów według terminów badań					
	IX 1994* (N=1222)	X 1998** (N=430)	VI 2001** (N=407)	II 2002** (N=375)	I 2005** (N=390)	II 2009** (N=325)
	w procentach					
W tym tygodniu	6	3	1	1	1	1
W tym miesiącu	6	7	8	3	3	1
W ciągu ostatniego roku	11	10	12	6	7	4
Dawniej, gdy dziecko było młodsze	11	17	23	17	11	13
Nigdy nie dostało lania	46	43	51	55	62	69
Nie pamiętam	20	20	6	17	16	13
* Badanie CBOS „Moja rodzina”, próba losowo-adresowa dorosłych mieszkańców Polski wychowujących co najmniej jedno dziecko poniżej 19 lat ** Deklaracje osób mających dzieci do 19 roku życia						



Wyniki naszego badania dają powody do ostrożnego optymizmu. Uzyskane odpowiedzi pozwalają przypuszczać, że w ostatnich latach nieco zmniejszyła się skala przemocy w rodzinie. Zjawisko to może wynikać z dwóch przyczyn. Po pierwsze, wpływ mogą mieć czynniki ekonomiczne. Złe warunki materialne wiążą się z przemocą i konfliktami w domu, a kwestie finansowe są najczęstszym powodem kłótni. Frustracja rodzi agresję, a znaczący w ostatnim czasie wzrost satysfakcji z własnych warunków materialnych³, mógł wpłynąć na obniżenie poziomu złych emocji. Po drugie, mogła wzrosnąć świadomość zjawiska. Media regularnie opisują drastyczne przypadki brutalnych przestępstw, w których członkowie rodziny są sprawcami i ofiarami. W kontekście takich przykładów trudno akceptować agresję jako normalny przejaw stosunków międzyludzkich.

Systematycznie zmniejsza się grupa rodziców, którzy przyznają, że czasami biją dzieci. Można przypuszczać, że zmieniła się też społeczna świadomość, wiedza o metodach wychowawczych. Specjaliści wypowiadający się w poradnikach dla rodziców zdecydowanie

³ Zob. komunikat CBOS „Nastroje społeczne w lutym”, luty 2009 (oprac. M. Feliksiak).

sprzeciwiają się stosowaniu kar cielesnych. Prowadzone są kampanie społeczne (np. akcja „Kocham. Nie biję”), mające na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Dyskusja wywołana zgłoszoną przez premiera Donalda Tuska propozycją całkowitego zakazu stosowania takich kar zapewne skłoniła niektórych do autorefleksji podobnej do tej, jaka stała się udziałem szefa rządu, który przyznał, że kiedyś stosował kary fizyczne, ale obecnie uważa je za niewłaściwe. Zmiana społecznej świadomości prawdopodobnie pociągnie za sobą zmianę zachowania.

Opracował
Michał WENZEL



A N E K S

Tabela 1

		Czy kiedykolwiek padł(a) Pan(i) ofiarą przemocy?		Liczba osób
		Tak %	Nie %	
Ogółem		23	77	1048
Płeć	Mężczyźni	28	72	496
	Kobiety	18	82	552
Wiek	18-24 lata	33	67	160
	25-34	28	72	185
	35-44	20	80	148
	45-54	22	78	191
	55-64	16	84	173
	65 lat i więcej	16	84	190
Miejsce zamieszkania	Wieś	19	81	404
	Miasto do 20 tys.	20	80	139
	20-100 tys.	23	77	205
	101-500 tys.	24	76	162
	501 tys. i więcej mieszk.	34	66	139
Wykształcenie	Podstawowe	21	79	284
	Zasadnicze zawodowe	22	78	266
	Średnie	21	79	352
	Wyższe	29	71	145
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	27	73	88
	Średni personel, technicy	25	75	43
	Pracownicy adm.-biurowi	18	82	62
	Pracownicy usług	30	70	64
	Robotnicy wykwalifikowani	17	83	130
	Robotnicy niewykwalifik.	25	75	56
	Rolnicy	19	81	56
	Pracujący na własny rach.	31	69	36
Bierni zawodowo	Renciści	21	79	85
	Emeryci	14	86	204
	Uczniowie i studenci	30	70	112
	Bezrobotni	33	67	63
	Gospodynie domowe i inni	24	76	50
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	25	75	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	25	75	80
	sekt. prywat. poza rolnict.	28	72	225
	prywatnym gosp. rolnym	16	84	44
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	20	80	249
	501-750	27	73	177
	751-1000	21	79	191
	1001-1500	18	82	153
	Powyżej 1500 zł	23	77	121
Ocena własnych war. mater.	Złe	25	75	194
	Średnie	21	79	473
	Dobre	23	77	382
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	29	71	50
	Raz w tygodniu	16	84	509
	1-2 razy w miesiącu	21	79	193
	Kilka razy w roku	30	70	205
	W ogóle nie uczestniczy	40	60	92
Poglądy polityczne	Lewica	25	75	126
	Centrum	23	77	348
	Prawica	23	77	347
	Trudno powiedzieć	19	81	227

Tabela 2

		Odpowiedzi kobiet				Liczba osób
		Zdarza się czasami, że podczas kłótni małżeńskiej mąż uderzy żonę. Czy zna Pani osobiście lub z widzenia kobiety, które podczas konfliktów małżeńskich bywają bite przez męża?				
		Tak, znam wiele takich kobiet	Tak, znam kilka takich kobiet	Tak, znam jedną, dwie takie kobiety	Nie, nie znam takich kobiet	
		%	%	%	%	
Ogółem		5	12	16	66	545
Płeć	Kobiety	5	12	16	66	545
Wiek	18-24 lata	3	13	14	71	78
	25-34	6	8	22	64	88
	35-44	5	22	22	52	74
	45-54	3	18	21	58	93
	55-64	8	12	10	71	98
	65 lat i więcej	6	5	10	78	114
Miejsce zamieszkania	Wieś	4	10	16	70	204
	Miasto do 20 tys.	4	18	23	54	81
	20-100 tys.	7	11	10	71	95
	101-500 tys.	5	4	18	73	94
	501 tys. i więcej mieszk.	7	25	14	54	70
Wykształcenie	Podstawowe	5	6	14	75	158
	Zasadnicze zawodowe	6	13	18	63	105
	Średnie	4	16	16	63	198
	Wyższe	7	14	17	62	84
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	6	19	15	59	47
	Średni personel, technicy	3	37	18	41	21
	Pracownicy adm.-biurowi	3	11	20	67	44
	Pracownicy usług	6	17	15	63	40
	Robotnicy wykwalifikowani	3	15	26	56	29
	Robotnicy niewykwalifik.	11	14	28	47	33
	Rolnicy		12	5	83	20
Pracujący na własny rach.	10	20	28	42	12	
Bierni zawodowo	Renciści	7	12	15	66	39
	Emeryci	6	7	7	79	129
	Uczniowie i studenci		8	9	83	53
	Bezrobotni	10	10	31	48	30
	Gospodynie domowe i inni	2	8	24	66	46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	8	20	20	53	85
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	3	20	20	57	34
	sekt. pryw. poza rolnict.	6	20	19	55	81
	prywatnym gosp. rolnym		15	7	78	15
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	6	11	23	61	141
	501-750	4	11	16	69	92
	751-1000	3	16	15	66	100
	1001-1500	4	11	12	72	76
	Powyżej 1500 zł	5	17	21	57	60
Ocena własnych war. mater.	Złe	10	12	20	58	104
	Średnie	5	13	15	66	251
	Dobre	3	11	15	72	189
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	14	6	8	72	34
	Raz w tygodniu	3	11	14	73	284
	1-2 razy w miesiącu	6	11	15	68	100
	Kilka razy w roku	9	20	25	46	96
	W ogóle nie uczestniczy	5	17	21	58	30
Poglądy polityczne	Lewica	8	19	11	62	54
	Centrum	3	13	19	66	180
	Prawica	3	13	16	68	171
	Trudno powiedzieć	10	9	14	67	140

Tabela 3

		Czy w Pana(i) małżeństwie zdarzyło się, że współmałżonek (partner/ka) uderzył(a) Pana(ią) podczas kłótni?				Liczba osób
		Tak, wiele razy %	Tak, kilka, kilkanaście razy %	Tak, jeden, dwa razy %	Nie, nigdy się to nie zdarzyło %	
Ogółem		2	3	4	91	782
Płeć	Mężczyźni	0	3	4	93	339
	Kobiety	3	3	5	89	443
Wiek	18-24 lata				100	23
	25-34	1	2	4	93	135
	35-44	3	1	2	93	126
	45-54	3	3	3	91	166
	55-64	1	5	8	85	160
	65 lat i więcej	2	1	5	92	172
Miejsce zamieszkania	Wieś	3	2	4	92	297
	Miasto do 20 tys.	2	5	5	88	107
	20-100 tys.	2	4	4	91	146
	101-500 tys.	1	1	6	92	138
	501 tys. i więcej mieszk.	2	4	5	90	94
Wykształcenie	Podstawowe	3	5	6	86	188
	Zasadnicze zawodowe	2	2	3	93	220
	Średnie	1	2	6	92	261
	Wyższe	1	3	2	93	113
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	1	6	4	89	71
	Średni personel, technicy			2	98	34
	Pracownicy adm.-biurowi	1	2	2	95	54
	Pracownicy usług	7	2		92	50
	Robotnicy wykwalifikowani	1	1	7	92	100
	Robotnicy niewykwalifik.	4	14	8	74	44
	Rolnicy			3	97	47
	Pracujący na własny rach.	2		2	96	30
Bierni zawodowo	Renciści	5	7	7	82	67
	Emeryci	1	1	6	92	188
	Uczniowie i studenci			8	92	15
	Bezrobotni	4	5	2	89	37
	Gospodynie domowe i inni			2	98	45
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	3	5	2	89	117
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	2	5	6	87	59
	sekt. pryw. poza rolnict.	2	1	5	92	169
	prywatnym gosp. rolnym				100	32
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	4	4	6	86	185
	501-750	4	2	5	89	129
	751-1000	1	2	4	93	157
	1001-1500		4	3	93	120
	Powyżej 1500 zł	1	2	4	93	93
Ocena własnych war. mater.	Złe	6	5	8	80	155
	Średnie	1	2	4	92	365
	Dobre	0	2	3	95	262
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	2	4	3	91	45
	Raz w tygodniu	1	2	5	92	387
	1-2 razy w miesiącu	1	2	4	93	143
	Kilka razy w roku	3	5	4	89	147
	W ogóle nie uczestniczy	4	3	7	86	60
Poglądy polityczne	Lewica	1	1	6	92	97
	Centrum	2	2	4	91	252
	Prawica	1	3	3	93	270
	Trudno powiedzieć	3	4	6	87	162

Tabela 4

		Czy Panu(i) zdarzyło się uderzyć żonę (męża), partnera(kę) podczas kłótni?				Liczba osób
		Tak, wiele razy %	Tak, kilka, kilkanaście razy %	Tak, jeden, dwa razy %	Nie, nigdy się to nie zdarzyło %	
Ogółem		2	3	5	90	780
Płeć	Mężczyźni	1	2	5	92	339
	Kobiety	2	3	6	89	441
Wiek	18-24 lata		12	6	82	23
	25-34	1	1	3	95	134
	35-44	2	1	6	91	125
	45-54	2	2	7	89	165
	55-64	2	6	6	86	159
	65 lat i więcej	2	1	5	92	173
Miejsce zamieszkania	Wieś	1	2	4	93	298
	Miasto do 20 tys.	4	5	7	83	107
	20-100 tys.	2	4	6	88	146
	101-500 tys.	1	0	5	93	136
	501 tys. i więcej mieszk.	2	2	7	89	93
Wykształcenie	Podstawowe	3	5	5	86	188
	Zasadnicze zawodowe	2	2	4	92	219
	Średnie	1	1	7	90	260
	Wyższe		2	4	94	112
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.		3	4	93	70
	Średni personel, technicy			7	93	34
	Pracownicy adm.-biurowi	2	3	5	90	53
	Pracownicy usług	5	2	5	89	49
	Robotnicy wykwalifikowani	1	1	7	91	100
	Robotnicy niewykwalifik.	2	5	6	87	45
	Rolnicy			2	98	47
	Pracujący na własny rach.		2	2	96	30
Bierni zawodowo	Renciści	8	7	8	78	68
	Emeryci	1	1	4	93	187
	Uczniowie i studenci		19	8	73	15
	Bezrobotni		8	9	83	37
	Gospodynie domowe i inni		2	6	92	45
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	3	3	5	89	117
	spółce właścicieli prywatnych i państwa		1	11	87	59
	sekt. pryw. poza rolnict.	1	1	4	94	168
	prywatnym gosp. rolnym				100	33
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	2	4	7	88	186
	501-750	3	2	8	87	127
	751-1000	2	3	4	91	157
	1001-1500	2	1	3	94	120
	Powyżej 1500 zł		2	7	91	92
Ocena własnych war. mater.	Złe	4	4	11	81	157
	Średnie	1	2	4	92	365
	Dobre	1	2	4	93	258
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	2	4	3	91	46
	Raz w tygodniu	1	2	4	93	385
	1-2 razy w miesiącu	1	2	7	90	143
	Kilka razy w roku	3	6	8	84	146
	W ogóle nie uczestniczy	4		9	87	60
Poglądy polityczne	Lewica	1	2	8	89	96
	Centrum	1	2	6	92	252
	Prawica	2	1	6	92	268
	Trudno powiedzieć	3	7	4	86	163

Tabela 5

		W każdej rodzinie od czasu do czasu zdarzają się nieporozumienia i konflikty. A czy w Pana(i) rodzinie zdarzają się sprzeczki, kłótnie, awantury?					Liczba osób
		Tak, niemal codziennie	Tak, raz lub dwa razy w tygodniu	Tak, parę razy w miesiącu	Tak, zdarzają się, ale bardzo rzadko	Nie, nigdy to się nie zdarzyło	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		1	4	14	49	32	1022
Płeć	Mężczyźni	1	2	14	55	28	480
	Kobiety	2	5	15	44	35	542
Wiek	18-24 lata	1	5	24	47	23	158
	25-34	1	6	20	54	19	183
	35-44	4	2	16	51	26	145
	45-54	1	3	10	57	30	187
	55-64	2	6	12	44	37	166
	65 lat i więcej	1	1	4	40	54	183
Miejsce zamieszkania	Wieś	2	4	13	48	33	394
	Miasto do 20 tys.	1	6	10	52	31	131
	20-100 tys.	1	4	16	48	30	198
	101-500 tys.	1	2	10	48	39	161
	501 tys. i więcej mieszk.	3	2	23	49	23	138
Wykształcenie	Podstawowe	2	4	13	41	40	274
	Zasadnicze zawodowe	1	4	15	49	31	261
	Średnie	2	2	14	51	31	345
	Wyższe		6	16	58	20	142
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.		2	17	57	24	86
	Średni personel, technicy			19	51	29	42
	Pracownicy adm.-biurowi	1	6	18	54	20	60
	Pracownicy usług	5	2	14	52	28	63
	Robotnicy wykwalifikowani	2	4	13	50	31	127
	Robotnicy niewykwalifik.	2		17	44	37	55
	Rolnicy	2		12	46	40	54
	Pracujący na własny rach.	3	4	21	51	21	35
Bierni zawodowo	Renciści	2	3	7	49	38	81
	Emeryci		2	7	41	50	197
	Uczniowie i studenci	1	6	25	49	18	111
	Bezrobotni	1	12	13	57	17	62
	Gospodynie domowe i inni	2	8	15	45	30	49
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	1	3	20	57	19	137
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	1	2	19	48	30	80
	sekt. pryw. poza rolnict.	3	2	17	53	25	221
	prywatnym gosp. rolnym			12	57	32	43
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	2	7	15	52	25	242
	501-750	1	3	14	51	31	174
	751-1000	0	3	16	45	35	186
	1001-1500	1	2	12	51	34	149
	Powyżej 1500 zł	1	3	11	53	32	121
Ocena własnych war. mater.	Złe	3	3	15	44	35	185
	Średnie	2	4	12	50	33	461
	Dobre	0	3	17	50	29	375
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	2		12	37	49	46
	Raz w tygodniu	1	5	14	47	34	498
	1-2 razy w miesiącu	2	2	14	50	32	191
	Kilka razy w roku	3	4	16	54	23	199
	W ogóle nie uczestniczy	3	1	16	51	29	88
Poglądy polityczne	Lewica	1	2	22	57	18	124
	Centrum	2	4	11	52	32	342
	Prawica	1	3	13	46	36	338
	Trudno powiedzieć	2	5	16	44	33	217